

האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים

היזמה למחקר יישומי בחינוך

צוות היגוי לפעילות בנושא אי-שוויון וחינוך: קשרים בין גידול באי-שוויון חברתי-כלכלי

לבין שוויון בהזדמנויות ובהישגים בחינוך

כ"ד במרחשוון תשע"ה, 17 בנובמבר 2014

קולות קוראים לסקירות מדעיות

אי-שוויון חברתי-כלכלי קיים בכל המדינות, היקפו משתנה ממדינה למדינה. הגידול באי-שוויון בשני העשורים האחרונים וההשלכות השליליות המתלוות אליו נמצאים על סדר היום הציבורי ברוב המדינות המתועשות ובכללן ישראל. צמצום של אי-שוויון הזה בכלל, או למצער הגדלת סיכוייהם של מי שנולדו במיצב חברתי-כלכלי נמוך לניעות ולהשתלבות במעמד גבוה יותר נתפשים כמטרות ראויות בחברות דמוקרטיות (חברות ששוויון הוא ערך יסוד בהן). מערכות החינוך וההשכלה בכלל נוטות לשקף את אי-שוויון, אך הן נתפשות גם ככלי מדיניות עיקרי ליצירת שוויון הזדמנויות. היזמה למחקר יישומי בחינוך של האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים הקימה צוות היגוי העוסק בנושא אי-שוויון וחינוך: קשרים בין גידול באי-שוויון חברתי-כלכלי לבין שוויון בהזדמנויות ובהישגים בחינוך.

הצוות, באמצעות האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, מזמין סקירות מדעיות וניתוחים של נתונים קיימים. סקירות וניתוחים אלו יהוו חלק בתהליך לימודי שיכלול מרכיב בין-לאומי. בכפוף להחלטת הצוות, ייתכן שהסקירות תועמדה לרשות הציבור באמצעות האינטרנט, בשמות המחברים ובאחריותם.¹

הצוות מפרסם שישה קולות קוראים. בעמודים 2–3 להלן מידע על תהליך כתיבת הסקירה ועל התהליך הלימודי; בעמודים 4–9 הקולות הקוראים.

אפשר לענות על יותר מקול קורא אחד. המועד האחרון להגשת ההצעות הוא: י"ג בטבת תשע"ה, 4.1.2015.

נושאי הסקירות:

- 1) מגמות בהשקעת משאבים בחינוך לפי מעמד חברתי-כלכלי – השקעה ציבורית (ממשלתית ומקומית), השקעה של המגזר השלישי והשקעה של משקי בית
- 2) מגמות של בידול או שילוב בסביבת המגורים על בסיס מיצב חברתי-כלכלי בעשורים האחרונים והשלכות של מגמות אלו על הטרוגניות או הומוגניות במיצב חברתי-כלכלי של התלמידים בבתי הספר
- 3) קשרים בין היבטים חברתיים-כלכליים ואי-שוויון לבין אקלים הכיתה ובית הספר (מידת האלימות ותחושת הביטחון של התלמידים בכיתה ובבית הספר) וזיקתם להישגים בלימודים
- 4) מגמות בניעות בין-דורית בתחום ההשכלה והשלכותיה (למשל: יוקרת מקצוע, שכר, הכנסות משק הבית)
- 5) חינוך בגיל הרך ותכניות התערבות בגיל הרך כמנוף לצמצום פערים בחינוך: הקשר בין פערים התפתחותיים וצמצום לבין א) איכות החינוך בגיל הרך וב) התערבויות לקידום איכות החינוך בגיל הרך
- 6) השפעות של חיים בעוני על הפקת המרב מהזדמנויות למידה ועל הישגים לימודיים.

חברי הצוות

פרופ' נח לוינר-אפשטיין, יו"ר (אוניברסיטת תל-אביב); ד"ר אנליה שלוסר (אוניברסיטת תל-אביב); פרופ' יוסי שביט (אוניברסיטת תל-אביב); פרופ' רמי בנבנישתי (אוניברסיטת בראילן); ד"ר אסתר עדייפה (אוניברסיטת בראילן).

¹ הפנייה מיועדת לנשים ולגברים כאחד.

תהליך כתיבת הסקירה

מאפייני הסקירות וניתוחי הנתונים המבוקשים :

הסקירות תכלולנה :

- סקירה של הספרות המדעית המרכזית בנושא תוך התייחסות לתיאוריות מרכזיות ולמצאים אמפיריים מהעולם ומישראל.
- במקרים שבהם יש אפשרות, תינתן עדיפות להצעות שיכללו גם ניתוח של נתונים קיימים מישראל.
- תיאור של בסיסי הנתונים הרלוונטיים לסוגיה הקיימים (והחסרים) בישראל.
- המלצות על מהלכים מחקריים אפשריים על אודות הנושא בישראל, כולל יצירת בסיסי נתונים חדשים, ו/או פיתוח מחקרים שעשויים להיות להם תרומה משמעותית לקידום הידע בתחום.
- הצבת הממצאים בישראל בהקשר רחב של נתונים ומגמות במדינות מפותחות כלכלית.

הדרישות הספציפיות מכל סקירה יפורטו להלן.

לכל אחד מהנושאים ניתן להציע גם סקירות שיכללו עבודה מקיפה רק על חלק מהרכיבים שפורטו לעיל.

כותבי הסקירות יוזמנו להשתתף בתהליך לימודי שיכלול (בטווח של שבעה חודשים) שני מפגשי עמיתים בירושלים בהשתתפות חברי צוות המומחים, וסמינר בן יומיים או שלושה באוניברסיטת ג'ורג' וושינגטון, ב- Washington D.C. היזמה למחקר יישומי בחינוך תישא בעלויות הטיסה והשהייה (של חוקר אחד או שניים לכל נושא). במפגשי העמיתים יועמדו העבודות לביקורת עמיתים, ובסמינר תוצגנה הסקירות, יתקבלו הערות של חוקרים מובילים בתחום מארצות הברית ומישראל וייערך דיון מתודולוגי ותוכני לקראת הכנת נוסח סופי של הסקירות.

תאריכי המפגשים יתואמו, במידת האפשר, לנוחות כל הסוקרים.

הצעות מקדמיות

ההצעות המקדמיות יהיו בהיקף של עד 2,000 מילים, בעברית. ההצעות יוגשו עד י"ג בטבת תשע"ה, 4.1.2015.

כל הצעה מקדמית תכלול:

- א. קורות חיים של מגישי ההצעה
- ב. רשימה של מדדים רלוונטיים לסקירה
- ג. מקורות אפשריים לנתונים על אודות ישראל בנוגע לנושא הסקירה
- ד. ראשי פרקים לסקירה המלאה
- ה. ביבליוגרפיה ראשונית ורשימה של מילות חיפוש רלוונטיות לסקירת הספרות.

חברי הצוות הם שישפטו את ההצעות המקדמיות. עדיפות תינתן להצעות שתוגשנה על ידי צוות הכולל חוקר בכיר.

היזמה שומרת לעצמה את הזכות לא לקבל אף לא אחת מן ההצעות המקדמיות שתוגשנה. כן היא עשויה לבקש שינוי דגשים, תוספות או שילוב הצעות שונות לקראת קבלת מתווה סקירה שאותה תהיה מעוניינת לממן.

מציע ההצעה שתיבחר יוזמן לכתוב סקירה מלאה. הצוות יפרסם את החלטותיו בעניין ההצעות המקדמיות עד כ"ד בטבת תשע"ה, 15.1.2015.

היקף הסקירות

הסקירה תהיה בהיקף של 15,000 עד 20,000 מילים (30–40 עמודים). הסקירות תיכתבנה בעברית, ויצורף להן תקציר בעברית ובאנגלית בהיקף של עד 800 מילים (כשני עמודים). הסקירות תיכתבנה בגופן דוד בגודל 12 נקודות בעברית ובגופן TNR בגודל 11 נקודות באנגלית, הרווח בין שורות יהיה של שורה וחצי, ובין פסקאות – של שתי שורות.

אם יוחלט לתרגם את הסקירה או חלק ממנה לאנגלית (בכל שלב בתהליך הלימודי) כותב הסקירה יידרש לקרוא את התרגום ולאשר את נכונותו בתוך שבוע מיום קבלתו.

התהליך הלימודי (לוח הזמנים כפוף לשינויים)

- שישה שבועות מתחילת העבודה על הסקירה, ולא יאוחר מ-1.3.2015, ייערך מפגש עמיתים ראשון בהשתתפות כותבי הסקירות, חברי צוות ההיגוי, ובעלי עניין נוספים. במפגש זה יוצגו ויועמדו לדיון ולביקורת עמיתים הממצאים הראשוניים מסקירת הספרות, וכן התכנון להמשך הסקירה.
- עשרה שבועות לאחר מכן, ולא יאוחר מ-15.5.2015, ייערך מפגש עמיתים שני בהשתתפות חברי צוות ההיגוי והסוקרים. במפגש זה יוצגו ממצאי הסקירות ויועמדו לדיון ולביקורת עמיתים.
- במהלך אביב–קיץ 2015 יציג כותב הסקירה את טיוטת הסקירה בסמינר לימודי בן יומיים או שלושה שייערך באוניברסיטת ג'ורג' וושינגטון ב-Washington D.C. בסמינר יתקבלו הערות מחוקרים מובילים פתוחים בארצות הברית. לאחר שיאושר כי הכותב מילא אחר הנדרש בהערות. שלושה שבועות לפני הסמינר הלימודי יגיש הסוקר טיוטה מלאה של הסקירה וכן מצגת ותקציר של הסקירה באנגלית.
- לאחר המפגש בווינגטון יקבל המחבר במרוכז את ההערות והדרישות לתיקונים מחברי הצוות. הסוקר יתקן וימלא את ההערות שיתקבלו במפגש בווינגטון לא יאוחר משמונה שבועות לאחר קבלתן ויגיש לחברי הוועדה את הגרסה הסופית של הסקירה.
- מחבר הסקירה יציג את הסקירה, בכפוף להחלטת צוות ההיגוי, ביום עיון שיהווה שיאו וסימונו של התהליך הלימודי.

הצוות עשוי להחליט על הנגשת הסקירה גם לציבור הרחב, באמצעות האינטרנט. זכויות היוצרים על המסמך יהיו שייכות לאקדמיה הלאומית הישראלית למדעים. מחבר הסקירה יורשה לעשות בה שימוש בפרסומים מדעיים, כמקובל. אם הצוות יבחר שלא להנגיש את הסקירה לציבור, תוחזר הסקירה למחבר לעשות בה שימוש כטוב בעיניו, ואזכור שם היזמה יהיה כפוף לאישור מפורש וכתוב של הצוות.

תנאי תשלום

ההתקשרות בשם היזמה תיעשה על ידי האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים. היזמה תשלם סכום של 16,000 ₪ תמורת הסקירה: 50% מהסכום ישולמו לאחר אישור הצוות, שקיבל את טיוטת הסקירה המלאה, כי היא ברמה טובה דיה (שבועיים לאחר מפגש העמיתים השני), והיתרה תשלם לאחר אישור צוות ההיגוי של הפעילות וועדת ההיגוי של היזמה שהייתה התייחסות מלאה להערות השופטים ושהתקבל נוסח מתוקן וערוך לשביעות רצונם של חברי הצוות והוועדה (שמונה שבועות לאחר הסמינר בווינגטון).

את ההצעות המקדמיות יש לשלוח אלקטרונית אל מרכז הצוות: oded.education@academy.ac.il
מידע נוסף על היזמה למחקר יישומי בחינוך אפשר לקרוא באתר היזמה: <http://education.academy.ac.il/>
מידע על הצוות מופיע בדף הפעילות: <http://education.academy.ac.il/hebrew/ActionArea.aspx?AreaID=21>

הקולות הקוראים

מגמות בהשקעת משאבים בחינוך לפי מעמד חברתי-כלכלי: השקעה ציבורית (ממשלתית ומקומית), השקעה של המגזר השלישי והשקעה של משקי הבית

מטרת הסקירה היא להציג את הידע הקיים בנושא השקעת משאבים בחינוך לפי מעמד חברתי-כלכלי של התלמידים ולתאר את השינויים שחלו בעשורים האחרונים בישראל. הסקירה תציג את הממצאים ממחקרים קודמים ותייצר מידע עדכני על בסיס ניתוח של נתונים קיימים.

- הסקירה תציג את הידע הקיים ממחקרים שנערכו בישראל בנושא זה תוך התייחסות למגמות בעשורים האחרונים.
- הסקירה תכלול השוואה בין תמונת המצב והמגמות בישראל ביחס למדינות OECD אחרות.
- הסקירה תתמקד בכל השלבים במערכת החינוך: קדם-יסודי, יסודי ועל-יסודי.
- ניתוח המגמות בהשקעת משאבים יתייחס למקורות השונים של התשומות החינוכיות: ממשלה, רשויות מקומיות, עמותות ומשקי בית ויבחן את חלקם היחסי ואת מידת ההשלמה או התחלופה בין מקורות אלו.
- הניתוח יסקור את השינויים שחלו בעקבות יישום של רפורמות שונות בישראל.
- הסקירה תצביע על החסרים בתחום זה ותציע מתווה למחקרים נוספים תוך התייחסות לנתונים הנדרשים מישראל כדי להעשיר את הידע בנושא.
- הסקירה תפיק מסקנות בדבר מגמות והשלכות אפשריות שלהן על פערים בהשכלה הקשורים בפערים חברתיים-כלכליים ובדבר היכולת לפעול לצמצומם.

מגמות של בידול או שילוב בסביבת המגורים על בסיס חברתי-כלכלי בעשורים האחרונים והשלכות של מגמות אלו על הטרוגניות או הומוגניות במיצב חברתי-כלכלי של התלמידים בבתי הספר

סקירה זו תציג את הידע הקיים בנוגע למגמות בידול (segregation) במגורים על רקע כלכלי, אתני (ודתי), הן על בסיס מחקרים שנעשו בעבר והן על בסיס עיבוד של נתונים עדכניים. המטרה המרכזית של הסקירה היא לבחון האם בעשורים האחרונים קבוצות אוכלוסייה המוגדרות על פי מצבן הכלכלי נעשו מובדלות יותר אלה מאלה מבחינה גיאוגרפית (או האם יחידות גיאוגרפיות כמו שכונות וישובים קטנים נעשו הומוגניים יותר או פחות)?

- הסקירה תציג את הידע העדכני הקיים בספרות המחקרית תוך התייחסות לעבודות הדנות בהשלכות של הבידול במגורים על מערכת החינוך ועל הישגים בלימודים.
- תוצג סקירה של מחקרים שנעשו בישראל תוך ציון היבטים חברתיים-כלכליים שונים של בידול במגורים והתייחסות לתקופות שונות.
- הסקירה תפרט את המדדים העיקריים המשמשים למדידת בידול באזורי מגורים ותדון ביתרונות ובמגבלות של המדדים השונים.
- הסקירה תפרט סוגים שונים של נתונים הנחוצים לחקר בידול באזורי מגורים ותסקור את הנתונים הקיימים בישראל תוך התייחסות למידת הנגישות שלהם.
- אם ימצאו נתונים זמינים, תציג הסקירה ממצאים מעודכנים בדבר מידת הבידול במגורים של קבוצות בעלות מעמד כלכלי שונה (משקי בית הנמצאים במקומות שונים בהתפלגות ההכנסות) וכן היבטים נוספים ובייחוד ההיבט האתני-תרבותי (לאום ומוצא).
- הסקירה תסכם את המגמות של בידול בסביבת המגורים, תצביע על השלכות אפשריות שלהן על פערים חברתיים-כלכליים בהשכלה ותציג מסקנות בנוגע ליכולת לפעול לצמצום.

הקשרים בין היבטים חברתיים-כלכליים ואישוויון לבין אקלים הכיתה ובית הספר (מידת האלימות ותחושת הביטחון של התלמידים כיתה ובית הספר) וזיקתם להישגים לימודיים

מטרת הסקירה היא לבחון האם מיצב חברתי-כלכלי של תלמידים משפיע על אקלים הכיתה או בית הספר? כיצד השפעות אלו מתבטאות? והאם יש קשר בין מיצב חברתי-כלכלי ואקלים בית הספר ובין הישגים לימודיים? הסקירה תציג את הספרות המחקרית בארץ ובעולם. מטרה נוספת היא לבחון התערבויות שמטרתן להשפיע על האקלים הבית-ספרי כדי למתן את הקשר בין מיצב חברתי-כלכלי ואישוויון לבין הישגים בלימודים.

- הסקירה תציג את הספרות מהארץ ומהעולם ותכלול את הסקירות השיטתיות ואת סקירות הספרות העדכניות בתחום.
- הסקירה תתייחס לכל השלבים במערכת החינוך מגן ועד בית הספר העל-יסודי, ותציג הבדלים בין ממצאי מחקרים על שלבי החינוך השונים, אם יש כאלה.
- הסקירה תתייחס הן להיבטים חברתיים-כלכליים (כגון עוני) והן להיבט של שוויון (או אישוויון) בין תלמידים בבית הספר.
- ניתן לכלול בסקירה מגוון רחב של היבטים של אקלים חברתי ופדגוגי, ברמת הכיתה וברמת בית הספר, הנמצאים בקשר עם היבטים חברתיים וכלכליים ועם אישוויון.
- הסקירה תבחן אם יש קשרים בין היבטים של אקלים ובין היבטים של אישוויון ומצב חברתי-כלכלי ואם יש להם השפעה על הישגים בלימודים.
- הסקירה תציג עדויות מחקריות על התערבויות שניסו להשפיע על האקלים הבית-ספרי כדי למתן את הקשר בין מיצב חברתי-כלכלי ואישוויון לבין הישגים בלימודים.

מגמות בניעות בידורית בתחום ההשכלה והשלכותיה (למשל: יוקרת מקצוע, שכר, הכנסות משק הבית)

ניעות בידורית היא אחד הביטויים המובהקים של שוויון הזדמנויות בחברה ומהווה מפתח לחברה פתוחה ודינמית. מטרת הסקירה היא להציג את הידע הקיים בארץ ובעולם באשר למגמות הניעות הבידורית בהשכלה בעשורים האחרונים ובהשלכותיה של ההשכלה על תחומים אחרים כמו יוקרת מקצוע, שכר, הכנסות משק הבית.

- הסקירה תציג את הידע העדכני הקיים בספרות המחקרית הכללית באשר להיקף של ניעות בידורית בהשכלה במדינות שונות ומגמות לאורך זמן.
- הסקירה תדון בקשר שבין המבנה של מערכת החינוך לבין ניעות בידורית בתחום ההשכלה כפי שעולה מן הספרות.
- הסקירה תכלול דיון מקיף במחקרים שנעשו בישראל תוך ציון הדרך שבה נמדדה הניעות, האוכלוסיות שאליהן הם מתייחסים והממצאים העיקריים שעולים מהם.
- הסקירה תפרט את בסיסי הנתונים ששימשו למחקרי ניעות בידורית בהשכלה, תדון ביתרונותיהם ובמגבלותיהם.
- אם יש נתונים עדכניים זמינים על המצב בישראל תציג הסקירה ניתוח שלהם וממצאים שעולים מהם תוך השוואה לעבודות מחקר קודמות.
- הסקירה תתייחס לתכניות התערבות שמטרתן להגביר את הניעות הבידורית בתחום ההשכלה תוך התייחסות למידת הצלחתם.
- הסקירה תסכם את המגמות ותציג מסקנות בנוגע להשלכות אפשריות שלהן על פערים חברתיים-כלכליים בישראל.
- הסקירה תצביע על החסרים בתחום זה ותציע מתווה למחקרים נוספים תוך התייחסות לנתונים הנדרשים כדי להעשיר את הידע בנושא.

חינוך בגיל הרך ותכניות התערבות בגיל הרך כמנוף לצמצום פערים בחינוך: הקשר בין פערים התפתחותיים וצמצום לבין א) איכות החינוך בגיל הרך וב) התערבויות לקידום איכות החינוך בגיל הרך

מטרת הסקירה היא להציג את ההנחות הקיימות בספרות העולם ואת הממצאים האמפיריים לגבי ההשפעה של השתתפות בחינוך איכותי בגיל הרך. הסקירה תבחן את השפעתן של תכניות התערבות הפועלות למען קידום חינוך איכותי בגיל הרך על הישגים לימודיים, על התפתחותם הרגשית והחברתית של ילדים ממיצב חברתי-כלכלי נמוך בטווח הקצר ועל ניעות חברתית וכלכלית בטווח הארוך. על הסקירה לתת תמונה עדכנית של הידע הקיים בארץ לגבי מדדי חינוך בגיל הרך שנמצאו חשובים להתפתחותם העתידית של ילדים ממיצב חברתי-כלכלי נמוך.

- הסקירה תכלול מבוא שיציג מחקרים רחבי היקף וארוכי טווח שבחנו את השפעת החינוך בגיל הרך על צמצום אי-השוויון הכלכלי ויתאר את שיטות הניתוח הנהוגות בהם בתחום החינוך בעולם. על הסקירה להתמקד במחקרים מייצגים או בדוחות מחקר מארצות הברית (לדוגמה מחקר ה-NICHD ECCRN), מקנדה (לדוגמה Quebec Longitudinal Study of Child Development) ומאירופה (לדוגמה דוחות OECD בנושא ECEC).
- על הסקירה להציג את המדדים המקובלים בספרות העולמית לתיאור החינוך בגיל הרך. מדדים אלו כוללים, בין השאר, את מדידת איכות החינוך והאקלים החינוכי בגיל הרך, משך השהות של הילד במסגרת החינוך וכן סוג מסגרת החינוך שבה שוהה הילד.
- הסקירה תכלול התייחסות לאיכות החינוך הכללי שמקבל הילד וכן לתכניות התערבות בגיל הרך (כדוגמת Perry Pre-school Study) כגורם מגן (protective factor) מפני גורמים חברתיים-כלכליים של הסביבה הביתית המסכנים את התפתחות הילד. על הסקירה בנושא תכניות התערבות להקדיש פרק לבדיקת יעילות ההתערבות.
- הסקירה תכלול התייחסות למדיניות (ברמת המדינה, המחוז או הרשות המקומית) ששמה לה מטרה לשפר את איכות החינוך בגיל הרך, או שהתבססה על תכנית התערבות לקידום איכות החינוך בגיל הרך שהוכחה מחקרית כמועילה ויעילה (למשל שינוי המדיניות בעקבות תכניות Head start ו-Early head start בארצות הברית).
- על הסקירה להציג בהקשר למדדים המקובלים בעולם, את המדדים שבהם נעשה שימוש בארץ, אם נעשה שימוש, וכן את המחקרים שנעשו בארץ, אם נעשו כאלו, בנושא איכות החינוך ובפרט בהקשר חברתי-כלכלי. וכן על הסקירה לבדוק את מסד הנתונים בארץ (אילו נתונים קיימים, בידי מי).
- על הסקירה להציע מתווה למחקר בארץ הנוגע לאיכות החינוך בגיל הרך והשפעתה על הישגיו העתידיים של הילד בהקשר למיצב החברתי-כלכלי ומשתנים דמוגרפיים רלוונטיים אחרים של משפחתו של הילד. הסקירה תכלול התייחסות מעשית לנושא גודל המדגם, משתנים מרכזיים ומשך המחקר.
- אם יש מחקרים על איכות החינוך בהקשר של הישגי הילדים או התפתחותם במדגם רחב של מעונות או גני ילדים בארץ וניתן להשיג את נתוניהם, או אם כותבי הסקירה מעורבים במחקר כזה, אנו מבקשים במסגרת הסקירה לבדוק, במידת האפשר, באופן ראשוני את הקשר בין משתנים חברתיים-כלכליים לבין הנושאים שנבדקו במחקרים אלו.

השפעות של חיים בעוני על הפקת המרב מהזדמנויות למידה ועל הישגים לימודיים

עוני קיצוני בגילי הינקות והילדות נמצא כבעל השפעה שלילית על התפתחותם הגופנית והנפשית של הסובלים ממנו. מצבי לחץ קיצוני, תזונה לקויה, וקשיי התמודדות של ההורים נמצאו כמתווכים של השפעה זו. מטרת סקירה זו היא לבחון את הספרות המחקרית העדכנית בנושא ההשפעה של חיים בעוני על התפתחותם של ילדים ועל הצלחתם והישגיהם בלימודים. מטרה נוספת היא לבחון את התמודדותן של מדינות מפותחות עם הקשר שבין עוני לבין השתלבותם של ילדים עניים בבתי הספר והישגיהם בלימודים.

- הסקירה תקיף את הספרות מהארץ ומהעולם ותכלול את הסקירות השיטתיות ואת סקירות הספרות העדכניות בַּתחום.
- הסקירה תתייחס להשפעות הדיפרנציאליות של עוני על תלמידים בגילים שונים, כולל בגיל הרך.
- הסקירה תכלול התייחסות למנגנונים השונים (פיזיולוגים, רגשיים, התנהגותיים וכד') שבהם עוני עלול להשפיע על ניצול הזדמנויות למידה או על הישגים.
- הסקירה תכלול התייחסות לדרכים שבהן גורמים בית־ספריים (כגון איכות מורים, מחסור במשאבי הוראה, פשע בסביבת בית הספר) עשויים להיות משתנים מתווכים של השפעות עוני על ניצול הזדמנויות למידה או על הישגים.
- הסקירה תכלול התייחסות לדרכים שבהן מדיניות החינוך בארצות שונות מנסה להתמודד עם הקשר בין עוני לבין ניצול הזדמנויות למידה והישגים. למשל על ידי פעולות כמו תקצוב דיפרנציאלי, הפניית מורים מנוסים לפריפריה, הקטנת מספר התלמידים בכיתות במקומות חלשים, עיצוב תכנית לימודים הרלוונטית יותר לאוכלוסייה ענייה וכד'.